

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

A zeneművekre és zeneműszövegekre fennálló kizárólagos többszörözési és terjesztési jog gyakorlása, különös tekintettel az Szjt. 19. §-ára

Ügyszám: SZJSZT-01/09/1.

Az Audiovizuális Művek Szerzői Jogait Védő Közérdekű Alapítvány (ASVA) megkeresése

A megkeresésben foglaltak:

Az ASVA (a továbbiakban: a megkereső) az alábbi megkereséssel fordult a Szerzői Jogi Szakértő Testülethez:

„Az Szjt.-nek a mechanikai kötelező közös jogkezelést előíró 19. §-át átfogóan módosítja a szerzői jogi törvény módosításáról szóló, 2009. február 1. napján hatályba lépő 2008. évi CXII. törvény 1. §-a. A törvénymódosítás szerint az Szjt. jelenleg hatályos 19. § (1) bekezdése helyébe az alábbi rendelkezés lép: „A zeneszerzők és a szövegírók a már nyilvánosságra hozott nem színpadi zeneműveknek és zeneszövegeknek, valamint az ilyen színpadi zeneművekből vett részleteknek hangfelvételen való újabb többszörözésére és példányonkénti terjesztésére vonatkozó jogukat csak közös jogkezelő szervezetük útján érvényesíthetik, díjukról csak a felosztás időpontját követő hatállyal, a rájuk jutó összeg erejéig mondhatnak le. Az engedélyre és az ennek fejében fizetendő díjak mértékére vonatkozóan az irodalmi és a zenei művekkel kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző szervezet köt szerződést a hangfelvétel-előállítóval.”

A törvénymódosításhoz fűzött miniszteri indokolás szerint „a tervezet összhangba hozza az Szjt. e rendelkezését az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló, 1886. szeptember 9-i Berni Unió Egyezmény (a továbbiakban: BUE, hatályos szövegét kihirdette az 1975. évi 4. tvr.) 13. cikkének (1) bekezdésével és 14. cikkének (3) bekezdésével oly módon, hogy egyértelművé teszi: a többszörözésre és a terjesztésre vonatkozó speciális engedélyezés lehetősége csak abban az esetben áll fenn, ha a felhasználás a nyilvánosságra hozott nem színpadi zenemű és zeneszöveg, illetve színpadi zenemű részletének újabb többszörözésére és terjesztésére irányul, és hangfelvételen (de nem más hordozón) valósul meg. A BUE értelmében a zenemű, illetve zeneszöveg önálló vagy együttes felhasználása más műben nem tartozhat kényszerengedélyezés alá, és nem terjedhet ki a kényszerengedélyezés a más műben foglalt zeneműnek, illetve zeneszövegnek a más művel együtt való többszörözésére és terjesztésére sem. A normaszöveg átfogalmazása azt a célt is szolgálja, hogy nyilvánvalóvá váljon a joggyakorlat számára, hogy ez a jog kizárólagos módon közös jogkezelésben gyakorolható, egyedi érvényesítésére nincs lehetőség.”

Az Szjt. 19. §-ának szövege a törvénymódosítás előtt az alábbi volt: „A hangfelvétel-előállító, valamint a multimédia mű létrehozója és az elektronikus adatbázis összeállítója követelheti, hogy a már nyilvánosságra hozott nem színpadi zeneműveknek és zeneszövegeknek, valamint az ilyen színpadi zeneművekből vett részleteknek hangfelvételen, videofelvételen, digitális hordozón terjesztett multimédia műben vagy elektronikus adatbázisban való újabb többszörözését és példányonkénti terjesztését megfelelő díjazás ellenében számára is

engedélyezzék. A felhasználási szerződést az irodalmi és a zenei művekkel kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző szervezettel kell megkötöni. Az átdolgozási jogra és e jog gyakorlására az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés nem alkalmazható.”

A két normaszöveg-változat összevetéséből és a miniszteri indokolásból is kiderül, hogy a módosított Sztj. 19. §-a már nem tartalmazza a kisjogos zeneművek digitális hordozón terjesztett multimédia műben, videofelvételen és elektronikus adatbázisban való újabb többszörözésére és terjesztésére előírt, kilépést sem engedő, kötelező közös jogkezelési szabályt. A módosítás fő indoka a miniszteri indokolás alapján a BUE 13. Cikke (1) bekezdésének és 14. Cikke (3) bekezdésének való megfelelés volt. A BUE 14. Cikkének (3) bekezdése kifejezetten a filmalkotások tekintetében zárja ki a 13. Cikk szerinti, a zeneművek mechanikai többszörözésére vonatkozó korlátozás alkalmazását. Ennek megfelelően tehát – az új Sztj.-szövegre vonatkozó miniszteri indokolás alapján – úgy értelmezzük, hogy az új normaszöveg filmalkotásokra vonatkozó értelmezése kifejezetten kizárt.

Az Sztj. 19. §-ával kapcsolatos jogértelmezés a jelenleg hatályos (2009. február 1. előtti) Sztj. alapján bizonytalan. Utalunk itt a filmalkotásokban foglalt filmzene filmalkotással együtt DVD hordozón történő többszörözésével és terjesztésével kapcsolatban egy első fokon megismételt eljárásban folyamatban levő polgári peres eljárásra, amelyben a Fővárosi Ítéltábla jogerős végzésében hatályon kívül helyezte a Fővárosi Bíróság közbenső ítéletét és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította, miközben ezen végzésében értelmezte a még nem módosított Sztj. 19. §-át, és a multimédia mű, továbbá a videofelvétel oldaláról közelítette meg a problémát. Hivatkozunk továbbá a Szerzői Jogi Szakértő Testület 15/08 számú szakvéleményére is, amelyben a Testület a Fővárosi Ítéltáblához hasonló álláspontra helyezkedett.

A fentiek alapján kérjük a Tisztelt Szerzői Jogi Szakértő Testületet az alábbi kérdéseink megválaszolására:

1. Jól értelmezzük-e, hogy az Sztj.-nek a 2008. évi CXII. törvény 1. §-a szerinti új szabályozása kizárja, hogy az Sztj. 2009. február 1. napján hatályba lépő 19. §-ában foglalt, kilépést nem engedő kötelező mechanikai többszörözési közös jogkezelési szabályt filmalkotásokra kiterjesztően értelmezzük. Jól értelmezzük-e tehát, hogy a mechanikai többszörözésre vonatkozó kötelező közös jogkezelés nem érvényesül az ilyen kisjogos zeneművek filmmel együtt, annak részeként történő többszörözése és terjesztése esetén?

2. A törvénymódosítás alapján jól értelmezzük-e, hogy az 1. kérdésben hivatkozott törvénymódosítást megelőzően hatályos Sztj. 19. §-a nem felelt meg a BUE-nak, mert túlságosan bő értelmezési lehetőséget engedett a tekintetben, hogy mi tartozik a kilépést nem engedő, mechanikai többszörözési jogra vonatkozó kötelező közös jogkezelés tárgyi hatálya alá, és ezért a 2009. február 1-ét megelőzően hatályos Sztj. 19. §-a a BUE-ba, azaz nemzetközi szerződésbe ütközött?”

Az eljáró tanács szakvéleménye:

A Testület hatásköre

A peren kívüli megkeresés arra vonatkozik, hogy ki és miként gyakorolhatja a szerzőknek a zeneművekre és zeneszövegekre fennálló kizárólagos többszörözési és terjesztési jogát. Az Sztj. 101.§-ának (3) bekezdése így rendelkezik: „A szerzői jogi szakértő testület felkérésre

peren kívül is adhat szakvéleményt a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben.” A Testület eljáró tanácsa az Szjt. idézett rendelkezése alapján jár el.

Általános válasz a megkereső által feltett kérdésekre

Az eljáró tanács igenlő választ ad a megkereső által feltett mindkét kérdésre:

1. A megkereső jól értelmezi az Szjt. 19. §-ának a 2008. évi CXII. törvény 1.§- által módosított és 2009. február 1.-én hatályba lépett rendelkezését. A rendelkezés szerinti kötelező közös jogkezelés szabálya nem terjed ki a „kisjogos zeneművek” és szövegeik filmalkotással együtt, annak részeként történő többszörözésére és terjesztésére.
2. A megkereső azt is helyesen látja, hogy az Szjt. 19. §-a, a fent említett módosítást megelőzően nem felelt meg a Berni Uniók Egyezménynek (a továbbiakban: Berni Egyezmény), s ezért a TRIPS Megállapodásnak és a WIPO Szerzői Jogi Szerződésének (WCT-nek) sem; ütközött ezekkel a nemzetközi szerződésekkel, amelyeknek a Magyar Köztársaság részese. A korábban hatályos rendelkezés olyan felhasználási körre is kiterjesztette a Berni Egyezmény 13. Cikkének (1) bekezdésében említett feltételek alkalmazását – a zeneművek és zeneszövegek szerzőinek a többszörözési jogát illetően – amelyre az Egyezménynek ez a rendelkezése nem vonatkozik.

A szakértői vélemény részletes kifejtése

Ad 1. Az Szjt. 19. §-ának a 2009. február 1-jén hatályba lépett módosított rendelkezése *kötelező közös jogkezelést* ír elő a zeneszerzőknek és a szövegíróknak a már nyilvánosságra hozott nem színpadi zeneműveik és zeneszövegeik (valamint az ilyen színpadi zeneművekből vett részletek) *hangfelvételen való újabb többszörözésére és példányonkénti terjesztésére* vonatkozó jogaik tekintetében.

Az említett szerzőknek, az Szjt. 18. §-ának (1) bekezdése alapján, kizárólagos joguk van arra, hogy műveiket többszörözzék, és hogy erre másnak engedélyt adjanak (s a § (2) bekezdése egyértelművé teszi, hogy többszörözésnek minősül a művek (előadásainak) hangfelvételen való rögzítése is). Az Szjt. 23. §-ának (1) bekezdése alapján kizárólagos joguk van arra is, hogy műveiket, illetve azok többszörözött példányait terjesszék, és hogy arra másoknak engedélyt adjanak.¹

Az Szjt. módosított 19. §-a többszörözési jog tekintetében a Berni Egyezmény 13. Cikkének (1) bekezdésén alapszik. Az Egyezménynek ez a rendelkezése így szól:

„Zenemű szerzőjének és szövegírójának a zenemű - adott esetben szöveggel történő - hangfelvételének engedélyezésére vonatkozó kizárólagos jogával kapcsolatban az Unióhoz tartozó országok mindegyike az adott országot illetően fenntartásokkal élhet és feltételeket szabhat, ha a szövegíró már engedélyezte a szövegnek a zeneművel történő felvételét; de minden ilyen természetű fenntartás és feltétel szigorúan azokra az

¹ Az eljáró tanács elsősorban a többszörözési jog szempontjából vizsgálja, hogy az Szjt. 19.§-a összhangban áll-e a nemzetközi szerződésekkel. Ami a terjesztési jogot illeti, abból az elvből indul ki, amelyet a 2001/29/EK sz. InfoSoc irányelv 5. Cikkének (4) bekezdése tükröz. Nevezetesen abból, hogy a többszörözési jog esetében alkalmazható kivételek és korlátozások megfelelően alkalmazandóak a többszörözéssel előállított példányok tekintetében fennálló terjesztési jogra is.

országokra korlátozódik, amelyek azokat megszábták, és semmiképpen sem sérthetik a szerzőnek azt a jogát, hogy - békés megegyezés hiányában - az illetékes hatóság által megállapított méltányos díjazásban részesüljön.”

Az általánosan elfogadott értelmezés szerint, a fenntartásokkal élésnek és a feltételek szabásának a lehetősége többek között azt jelenti, hogy a Berni Unió tagországai *kényszerengedélyt* vezethetnek be a fent idézett rendelkezésben leírt esetben. A rendelkezés azonban nem használja a kényszerengedély kifejezést, csak általában szól arról, hogy ilyen esetben a tagországok *feltételeket írhatnak elő* a kizárólagos többszörözési jog gyakorlásával kapcsolatban. *Annak előírása, hogy a többszörözési jogot csak közös jogkezelés útján lehet gyakorolni nyilvánvalóan e jog gyakorlására vonatkozó feltételt jelent* (s ebben a tekintetben annak korlátozását, hogy a jogosult valóban kizárólagosan maga dönthessen műve felhasználásának engedélyezéséről).²

Az is nyilvánvaló, hogy az Egyezmény alapján *a kizárólagos többszörözési jog – vagy bármilyen más kizárólagos jog – esetében ilyen feltétel szabása csak akkor megengedett, ha erről az Egyezmény külön rendelkezik*. A jogszabály-értelmezés általánosan elfogadott és követett *a contrario* elvéből az következik, hogy azokban az esetekben, amelyekre vonatkozóan az Egyezmény nem rendelkezik a kizárólagos jog gyakorlására vonatkozó feltételek előírásának a lehetőségéről, ilyen feltétel előírása összeütközésben áll az adott uniós tagországnak az Egyezmény alapján fennálló kötelezettségeivel.

A Berni Egyezménynek a 13. Cikk (1) bekezdésén kívül még egy rendelkezése van, amely feltételek szabását engedi valamely kizárólagos jog esetében. Nevezetesen a 11bis Cikk (2) bekezdése, amely a szerzőknek a Cikk (1) bekezdésében meghatározott kizárólagos joga(i) esetében teszi ezt lehetővé. Az érintett kizárólagos jog(ok) a következőkre vonatkozik (vonatkoznak): „1. a [művek] sugárzására vagy minden más, jel, hang vagy kép vezeték nélküli közvetítésére alkalmas eszközzel történő nyilvános átvitelére; 2. sugárzott mű mindenfajta, akár vezeték útján történő, akár vezeték nélküli nyilvános átvitelére, ha ezt az átvitelt az eredetihez képest más szervezet végzi; 3. a sugárzott mű hangszóró vagy egyéb, annak megfelelő jel-, hang- vagy képközvetítő eszközzel történő nyilvános átvitelére”).

Ebből az következik, hogy *más esetben nincs mód valamely kizárólagos jog vonatkozásában kötelező közös jogkezelés, mint feltétel, előírására*.³ Nincs tehát mód arra sem, hogy olyankor,

² Az eljáró tanács tudatában van annak, hogy az Alkotmánybíróság 1995-ben, még a korábbi szerzői jogi törvény – 1969. évi III. törvény – hatálya alatt hozott egy határozatot (382/B/1995. számon), amelyben megállapította, hogy a kötelező közös jogkezelés „nem valósítja meg a tulajdonhoz való alapvető jog aránytalan és ezért alkotmányellenes korlátozását.” Rámutat az eljáró tanács arra, hogy a határozat csak a tulajdonjog szempontjából vizsgálta a kérdést, s abból, hogy a szerzők a tulajdonuk javait élvezik-e legalább az által, hogy jogdíjat kapnak. Az Alkotmánybíróság nem terjesztette ki a vizsgálatot a nemzetközi szerződéseknek a kizárólagos jogokat érintő szabályaira, s különösen arra, hogy ezeknek a jogoknak a lényege éppen az, hogy kizárólag a szerzők dönthetik el, miként gyakorolják az érintett jogokat, kinek és milyen feltételekkel engedélyezik a felhasználást és kinek tagadhatják meg annak engedélyezését. Ha ezt megtette volna, meg kellett volna állapítania, hogy valamely kizárólagos jognak a korlátozása az által, hogy a törvény feltételeket – pl. kényszerengedélyt vagy kötelező közös jogkezelést – ír elő annak gyakorlására, csak ott lehetséges, ahol erre a nemzetközi szerződések külön lehetőséget adnak.

³ Az eljáró tanács hangsúlyozza, hogy az elemzett esetekben *kizárólagos jogokról* van szó. Más a helyzet akkor, amikor a nemzetközi normákkal összhangban, csupán *jogdíjigényről* rendelkezik a törvény. Ez két esetben fordulhat elő: Egyrészt olyankor, amikor az adott jog eleve jogdíjigényként van meghatározva (ilyen pl. a követő jog a Berni Egyezmény 14ter Cikke szerint, vagy az előadóművészeknek és a hangfelvétel-előállítóknak a Római Egyezmény 12. Cikkében, illetve a WPPT 15. Cikkében meghatározott díjigénye). Másrészt olyankor, amikor a nemzetközi szerződések megengedik valamely kizárólagos jognak díjigényre való korlátozását (erre ad

amikor a zeneműveket és a kapcsolódó zeneszövegeket audiovizuális művek részeként (nem hangfelvételek formájában) rögzítik, többszörözik, a többszörözési jog gyakorlására feltételeket – így pl. kötelező közös jogkezelést – írjon elő valamely Berni Unió tagország törvénye. Ha ezt teszi, megsérti a Berni Egyezmény alapján fennálló kötelezettségeit.

Az Szjt. 19. §-a, a 2009. február 1.-én hatályba lépett módosítással, most már összhangban áll a Berni Egyezménnyel (és így a TRIPS Megállapodással és a WCT-vel is), miután csak arra ír elő a zeneművekre és kísérő szövegeikre fennálló kizárólagos többszörözési jog vonatkozásában kötelező közös jogkezelést, amelyre nézve ez a Berni Egyezmény 13. Cikkének (1) bekezdése alapján ez megengedett; nevezetesen e művek *hangfelvételen* való rögzítésére és többszörözésére.

Ami a „kisjogos” zeneműveknek és szövegeiknek valamely *filmalkotás* részeként való rögzítését illeti, nincs szó e művek hangfelvételen való rögzítéséről. Mind a hangfelvételekre, mind a filmalkotásokra vonatkozó rendelkezések nyilvánvalóvá teszik ezt.

A Római Egyezmény 3. Cikkének (b) pontja ekként határozza meg a „hangfelvétel” fogalmát: „valamely előadásnak vagy más hangoknak minden, kizárólag hallgatható rögzítése.”⁴ A WIPO Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Szerződése (WPPT) 2. Cikkének (b) pontja pedig így szól: „a ’hangfelvétel’ egy előadás hangjainak vagy más hangoknak, vagy hangok egyéb megjelenítésének a rögzítését jelenti, a filmalkotásban vagy egyéb audiovizuális műben foglalt rögzítési forma kivételével.”

Az Szjt. nem tartalmaz külön meghatározást a „hangfelvétel” fogalmára. Meghatározza viszont a „*filmalkotás*” fogalmát az Szjt. 64. §-ának (1) bekezdése, amely így szól: „Filmalkotás az olyan mű, amelyet meghatározott sorrendbe állított mozgóképek hang nélküli vagy hanggal összekapcsolt sorozatával fejeznek ki, függetlenül attól, hogy azt milyen

módot pl. a Berni Egyezmény 9. Cikkének (2) bekezdése a többszörözési jog esetében az általa előírt „háromlépéses teszt” alapján, így például a magáncélú másolás, illetve a fénymásolás útján való többszörözés tekintetében).

Arra is rá kíván mutatni az eljáró tanács, hogy mindez összhangban áll az *acquis communautaire*-el, amely viszont az irányadó nemzetközi normákkal áll összhangban. A közösségi irányelvek is azt az álláspontot tükrözik, hogy kötelező közös jogkezelés előírására csak olyan esetben van mód, amelyre vonatkozóan a nemzetközi normák ezt lehetővé teszik, hogy ehhez kifejezett kimerítő jellegű törvényi rendelkezésekre van szükség, s hogy – *a contrario* – más esetekben nincs mód ilyen feltétel szabására. A műholdas műsorsugárzásról és a vezetékes továbbközvetítésről szóló 93/83/EGK irányelv 3. Cikke például *lehetővé teszi* a „kiterjesztett hatályú” közös jogkezelés előírását a műveknek a földi műsorszórással egyidejű műholdas közvetítésére, 3. Cikke pedig *előírja* a kötelező közös jogkezelést a sugárzott programok vezetékes továbbközvetítésére (amit mindkét esetben megenged a Berni Egyezmény 11bis Cikkének (2) bekezdése). A követő jogról szóló 2000/84/EK irányelv 6. Cikkének (2) bekezdése *lehetővé teszi* kötelező közös jogkezelés előírását (amire mód van, hiszen, a Berni Egyezmény 14ter Cikkével összhangban csupán díjigényről van szó). Ugyancsak *lehetővé teszi* kötelező közös jogkezelés előírását a 93/83/EGK irányelv 4. Cikkének (4) bekezdése arra a díjigényre, ami a szerzőket és az előadóművészeket a kizárólagos bérleti joguk átruházás után megillet (ebben az esetben már nem a kizárólagos jog, hanem csupán a díjigény kezeléséről van szó). *Az irányelveknek ezek a rendelkezései is azt az álláspontot tükrözik, hogy kötelező közös jogkezelésre csak a (a nemzetközi szerződésekkel összhangban) kimerítő módon meghatározott esetekben van mód; a contrario, más esetekben annak előírása nem megengedett.*

⁴ A magyar szöveg némileg pontatlan. Erre azért indokolt utalni, mert a Római Egyezmény 33. Cikke szerint a magyar szöveg nem tekinthető se „hitelesnek” sem „hivatalosnak.” Nemzetközi viszonylatban (pl. egy esetleges jogvita esetén) – ami az Egyezmény alkalmazási területét jelenti – nem a magyar, hanem csak valamely „hiteles” vagy esetleg „hivatalos” szöveg szolgálhat alapul. A Cikk (1) bekezdése szerint, az angol, a francia és a spanyol szöveg egyformán „hiteles” (ezt a három szöveget fogadták el és írták alá a diplomáciai értekezleten), míg a (2) bekezdése szerint még németül, olaszul és portugálul készül(t) „hivatalos” szöveg. Az angol szöveg, pl., így szól: „’phonogram’ means any exclusively aural fixation of sounds of a performance or of other sounds.” Tehát *nem* általában valamely *előadásnak*, hanem valamely *előadás hangjainak* a rögzítéséről van szó.

hordozón rögzítették.” A § (2) bekezdése nyilvánvalóvá teszi, hogy a filmzene szerzője is az egységes filmalkotás egyik szerzője; a zenét és esetleges szövegét a film részeként rögzítik, nem pedig hangfelvétel formájában. *Így amikor filmalkotásról és annak részeként filmzenéről van szó, nyilvánvalóan nem lehet szó hangfelvételtől.*

Tehát a zeneművekre és zeneszövegekre vonatkozó kizárólagos többszörözési és terjesztési jognak az Szjt. módosított 19. §-a alapján fennálló az a korlátozása, hogy e jogokat nem gyakorolhatják a szerzők kizárólag saját elhatározásuk szerint, hanem azok gyakorlását át kell adniuk egy közös jogkezelő szervezetnek (s el kell fogadniuk annak a jogosítási, behajtási és felosztási szabályait) nem terjed ki e műveknek a filmalkotások részeként történő többszörözésére és terjesztésére.

A zeneművekre és a zeneszövegekre fennálló kizárólagos többszörözési jognak és terjesztési jognak a filmalkotások tekintetében való gyakorlására az Szjt.-nek az e jogokra vonatkozó általános rendelkezései irányadóak. Külön szabályt annyiban tartalmaz (nem a 19. §, hanem) a 64.§ (1) bekezdése, hogy megdönthető vélelmet állít fel arra, hogy a filmek szerzői a filmalkotás létrehozására kötött szerződés alapján átruházzák az előállítóra a filmalkotás felhasználására és a felhasználás engedélyezésére való jogot. A rendelkezés éppen a szöveges vagy szöveg nélküli zeneművek szerzőinek jogait veszi ki a vélelem hatály alól. Ez utóbbi azt jelenti, hogy az említett szerzők csak kifejezett engedéllyel ruházhatják át vagyoni jogaikat, így többszörözési és terjesztési jogaikat is. Mindez azonban ebben a vonatkozásban nem érinti e jogok kizárólagos jellegét. A nemzetközi szerződések, nem engedik e jogok gyakorlására feltételek előírását – mint amilyen a kényszerengedély vagy a kötelező közös jogkezelés – és az Szjt. rendelkezései nem írnak elő ilyen feltételt.

A többszörözési és vagyoni jogukat a szerzők általában át is ruházzák a filmelőállítókra, hisz szélsőségesen gyakorlatiatlan lenne, hogy ha azoknak minden műpéldány többszörözésére és terjesztésére külön engedélyt kellene kérniük. *Amit általában nem ruháznak át a filmzeneszerzők, azok a nyilvános előadás és a sugárzás vagy a nyilvánossághoz más módon való közvetítés joga, aminek történeti okai vannak (a némafilmek korából való ez a „hagyomány,” amikor a filmeket külön zeneszolgáltatás formájában kísérték a filmszínházakban).*

Az Szjt. 27. §-ának (1) bekezdése a filmzene szerzői és a szövegírói kizárólagos sugárzási jogának a gyakorlására kötelező közös jogkezelést ír elő, ami összhangban áll a Berni Egyezményvel, miután az Egyezmény 11bis Cikkének (2) bekezdése megengedi az uniós tagországoknak, hogy feltételeket írjanak elő – mint amilyen a kényszerengedély vagy a kötelező közös jogkezelés – e jog gyakorlására. Ugyanakkor az Szjt. nem ír elő kötelező közös jogkezelést a nyilvános előadási jog és a nyilvánossághoz közvetítés jogának a sugárzási jogtól különböző eseteire, miután e jogok vonatkozásában a Berni Egyezmény, illetve a WCT nem engedi meg e kizárólagos jogok gyakorlására feltételek előírását.

Ad 2. A 2008. évi CXII. törvényhez fűzött miniszteri indokolás egyértelművé teszi, hogy az Szjt. 19. §-ának módosítására azért került sor, mert annak korábbi változata olyan nemzetközi szerződésbe – a Berni Egyezménybe – ütközött, amelynek Magyarország részese. Mint ahogyan a megkeresés is idézi, a miniszteri indokolás a következőket tartalmazza e tekintetben:

„A tervezet összhangba hozza az Szjt. e rendelkezését az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló, 1886. szeptember 9-i Berni Uniós Egyezmény (a továbbiakban: BUE, hatályos

szövegét kihirdette az 1975. évi 4. tvr.) 13. cikkének (1) bekezdésével és 14. cikkének (3) bekezdésével oly módon, hogy egyértelművé teszi: a többszörözésre és a terjesztésre vonatkozó speciális engedélyezés lehetősége csak abban az esetben áll fenn, ha a felhasználás a nyilvánosságra hozott nem színpadi zenemű és zeneszöveg, illetve színpadi zenemű részletének újabb többszörözésére és terjesztésére irányul, és hangfelvételen (de nem más hordozón) valósul meg. A BUE értelmében a zenemű, illetve zeneszöveg önálló vagy együttes felhasználása más műben nem tartozhat kényszerengedélyezés alá, és nem terjedhet ki a kényszerengedélyezés a más műben foglalt zeneműnek, illetve zeneszövegnek a más művel együtt való többszörözésére és terjesztésére sem. A normaszöveg átfoglalozása azt a célt is szolgálja, hogy nyilvánvalóvá váljon a joggyakorlat számára, hogy ez a jog kizárólagos módon közös jogkezelésben gyakorolható, egyedi érvényesítésére nincs lehetőség.”

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy az Szjt. 19. §-ának a 2009. február 1.-én hatályba lépett módosítása nemcsak abban hozott változást, hogy összhangba hozta a rendelkezést a Berni Egyezményvel annyiban, hogy az most már – ahogyan az eljáró tanács a fenti 1. pontban rámutatott – csak abban a körben ír elő feltételt az érintett kizárólagos jogok gyakorlására, ahol azt a Berni Egyezmény lehetővé teszi. *A módosítással a feltétel természete is változott. A 19. § korábbi szövege szerint* a leírt esetben a felhasználók követelheték a felhasználás engedélyezését; tehát nem csupán kötelező közös jogkezeléséről, hanem *kényszerengedélyről volt szó*, amelyet megfelelő díjazás fejében a közös jogkezelő adott. Ez azonban a Berni Egyezmény 13. Cikkének (1) bekezdésével való összhang – illetve annak hiánya – megítélésnek szempontjából nem lényegi különbség, miután az nem külön a kényszerengedély vagy/és kötelező közös jogkezelés bevezetésének a lehetőségéről szól. Hanem általában arról, hogy az Unió tagországai a leírt esetben *feltételeket szabhatnak az érintett kizárólagos jog gyakorlására* (amely feltételeknek a kényszerengedély és a kötelező közös jogkezelés a két ismert válfaja).

A fenti ad 1) pontban foglalt elemzésből közvetetten kitűnik, miben látja az eljáró tanács a kétségtelen konfliktust az Szjt. 19. §-ának a korábbi szövege és a Berni Egyezmény 13. Cikkének (1) bekezdése között. Nevezetesen abban, hogy *a törvény az olyan esetekre is kiterjesztette a kényszerengedélyt, amire az Egyezmény rendelkezése nem ad módot.*

Az Szjt. 19. §-ának a korábbi szövege *minden olyan tekintetben ellentétben állt a Berni Egyezményből folyó kötelezettségekkel, amilyen tekintetben az nemcsak a hangfelvételen való többszörözésre és terjesztésre írt elő kényszerengedélyt a zeneművekre és a zeneszövegekre vonatkozóan*, hanem e művek más módon való többszörözése és terjesztése tekintetében is.

Az eljáró tanács ebben a vonatkozásban szükségesnek tartja külön-külön elemezni az Szjt. 19. §-a korábbi szövegében szereplő, a hangfelvételektől különböző kategóriákat. Három ilyen van: videofelvételen, digitális hordozón terjesztett multimédia műben vagy elektronikus adatbázisban való többszörözés és az így keletkező példányok terjesztése.

A videofelvételek nem felelnek meg a hangfelvétel fogalmának, hisz esetükben nem csupán hangok, hanem egyúttal képek rögzítéséről, többszörözéséről és terjesztéséről van szó. Ebben az esetben *a Berni Egyezmény 13. Cikkének (1) bekezdésével fennálló konfliktus nyilvánvaló volt.*

A „*digitális hordozón terjesztett multimédia mű*” fogalma értelmezésre szorult, miután az Szjt. nem tartalmazott fogalom-meghatározást róla. A WIPO által a szerzői és szomszédos jogi

kifejezésekről publikált glosszárrium a következőket tartalmazza a „multimédia alkotás” fogalmáról:

- „1. Olyan kifejezés, amelyet jelentősen eltérő különböző jelentéssel használnak, néha olyan jelentésekkel, amelyek nem elég világosak. Mindazonáltal, úgy tűnik, hogy multimédia alkotáson általában olyan digitális formában megjelenő gyűjteményes művet értenek, amely tipikusan többé-kevésbé minden fajta műveket, kivéve a háromdimenziós műveket (vagyis irodalmi műveket, grafikai műveket, audiovizuális művek, zeneműveket, stb.) magában foglalhat. Digitális formátumú hangfelvételek valamint puszta adatok szintén részét képezhetik, és gyakran részét is képezik, az ilyen gyűjteményes műveknek. A multimédia alkotás nélkülözhetetlen fogalmi eleme az, hogy interaktív nem-lineáris módon használható, amelyet a multimédia alkotások másik alapvető – annak szükségképpen részét képező – eleme teszi lehetővé; nevezetesen valamilyen számítógépi program.

2. A multimédia alkotások védelmet élveznek a Berni Egyezmény 2. Cikkének (1) és/vagy (5) bekezdése alapján, függetlenül a jogi besorolásuktól (leggyakrabban gyűjteményes művekként, audiovizuális művekként és/vagy számítógépi programokként) a különböző nemzeti törvényekben.”⁵ (Azok a kifejezések szerepelnek dőlt betűvel, amelyekre vonatkozóan a glosszárriumban vannak külön címszavak.)

A fenti meghatározás természetesen nem tekinthető hivatalosnak még akkor sem, ha a WIPO által kiadott publikációban jelent meg. Ugyanakkor a meghatározás számos forrás és több más nem-hivatalos meghatározás figyelembe vételével készült, amelyek a fent idézett 1. pont utolsó mondatában foglaltak lényegével összhangban állnak. Nevezetesen abban, hogy *a multimédia alkotásoknak a más alkotásoktól megkülönböztető lényegét az alapul szolgáló számítógépi program által biztosított interaktivitás, nem-lineáris használhatóság jelenti.*

A nem-lineáris használat lehetősége, mint a multimédia mű alapvető fogalmi eleme eleve kizárja azt, hogy valamely (hagyományos) filmalkotást annak digitális formában, pl. DVD-n, való többszörözése multimédia alkotássá tehetné. Az ilyen „filmalkotás” fogalmának ugyanis az Szjt. 64. §-ának (1) bekezdése szerint meghatározó eleme a linearitás, hisz olyan műről van szó, „amelyet *meghatározott sorrendbe állított* mozgóképek hang nélküli vagy hanggal összekapcsolt sorozatával fejeznek ki” (kiemelés az eljáró tanácstól). Tehát az ilyen filmalkotások digitális formában, pl. DVD-n többszörözve sem válnak mássá – mint amik, vagyis filmalkotások – s különösen nem válnak multimédia alkotásokká.⁶ Így ebben a

⁵ Dr. Ficsor Mihály: „Guide to the Copyright and Related Rights Treaties Administered by WIPO and Glossary of Copyright and Related Rights Terms,” No. 891(E) sz. WIPO publikáció, 297. old. Az eredeti angol szöveg így szól: „1. A term frequently used with widely differing meanings and sometimes with meanings not sufficiently clear. Nevertheless, a multimedia production seems most generally understood to be a *collection in digital format* of, typically, more or less all kinds of *works*, except for three-dimensional *works* (that is, *literary works*, *graphic works*, *audiovisual works* and *musical works*, etc.) *Phonograms in digital format* as well as mere *data* also may be, and frequently are, parts of such *collections*. An indispensable feature of any multimedia production is that it may be used in an interactive, non-linear way, which is made possible by the other basic element of multimedia productions – which is always present in such productions – namely a *computer program*.

2. Multimedia productions are to be protected under Article 2(1) and/or (5) of the *Berne Convention*, irrespective of their legal characterization (most frequently as *collections*, *audiovisual works* and/or *computer programs*) under the various national laws.”

⁶ Az eljáró tanács tudatában van annak, hogy volt olyan bíróság, amely nem erre a következtetésre jutott, s azzal is, hogy a Szerzői Jogi Szakértő Testület egy korábban eljáró tanácsa (az SzJSzT-15/08. szám alatti véleményében) az Szjt. 19. §-a korábbi változata értelmezési nehézségeinek hangsúlyozásával egyidejűleg, hasonló következtetésre jutott. Az eljáró tanács úgy látja, hogy a részítélet és a korábbi szakvélemény nem tárta

tekintetben az Szjt. 19. §-ának a korábbi rendelkezése nem állt ellentétben a Berni Egyezményvel.

Az teljesen eltérő esetnek számít, ha egy meglevő filmalkotást átalakítanak multimédia alkotássá. Ez megtörténik, különösen sikeres filmek esetében. Ilyenkor általában nemcsak arról van szó, hogy a film egyes elemei nem-lineáris módon is felhasználhatóvá válnak, hanem arról is, hogy azok különböző változatokban léteznek és használhatók fenn interaktív módon. Ebben az esetben valóban multimédia alkotásról lehet beszélni. A filmalkotások ilyen módon való átdolgozása azonban az átdolgozási jog hatálya alá tartozik. Ezért arra, mint ahogyan azt az Szjt. 19. §-a korábbi szövegének a második mondata ezt nyilvánvalóvá tette, nem terjedt ki a kényszerengedély.

A korábbi szabályozás viszont mindenképpen ellentétben állt a Berni Egyezmény 13. Cikkével annyiban, amennyiben az kiterjedt a valóban multimédiának minősülő (interaktív, nem-lineárisan használható) olyan alkotásokra is, amelyeken zeneművek és a zeneszövegek többszörözése nem külön hangfelvételek formájában, hanem audiovizuális elemekkel együtt történt (miután az ilyen elemek nem feleltek meg a „hangfelvétel” fogalmának). Ilyen esetekről lehetett szó, például, egyes videojátékok esetében. Az ilyen multimédia alkotások audiovizuális elemei minősülhetnek esetleg audiovizuális műnek, illetve az ilyen művek gyűjteményének, de nem a hagyományos filmalkotásoknak a Szjt. 64. §-e (1) bekezdésében tükröződő fogalma szerint, hanem – a nem-lineáris használatra tekintettel – annak olyan kiterjesztésével, amire az Szjt.-nek ez a rendelkezése már nem ad módot. Ezen kívül az ilyen audiovizuális elemek nem egyedül alkotják az adott multimédia művet (mint gyűjteményes művet), hanem szükségképpen egy másik műtípussal, egy – az interaktivitást és a nem-lineáris használatot lehetővé tevő – számítógépi programmal együtt.

A nehezebb jogértelmezési kérdések az olyan multimédia alkotások tekintetében merülhetnek fel, amelyekbe hangfelvételek önállóan illeszkedtek. Ilyesmi inkább a „digitális enciklopédia” típusú gyűjteményes multimédia műveknél lehetett így. A hagyományos enciklopédiák is különböző műtípusokat foglalnak magukban, hisz irodalmi műveknek minősülő szövegek mellett ábrák, festmények és grafikai művek valamint fényképeszeti alkotások is szerepelnek bennük. A digitális enciklopédiák rendszerint két dologban különböznek a hagyományosoktól. Az egyik az, hogy az említett műtípusokon kívül audiovizuális művek, videofelvételek és hangfelvételek is részüket képezhetik. A másik pedig éppen az, hogy egy számítógépi program – a multimédia alkotásokra jellemző módon – biztosítja az ilyen enciklopédiák interaktív, nem-lineáris használatát. Ilyen gyűjteményes multimédia műveknél fordulhat elő, hogy valamely témával kapcsolatban a szokásos szöveg, ábrák és esetleges fényképfelvételek mellett hangfelvétel is elérhető interaktív módon.

Az ilyen esetekben lehetett esetleg mód eltérő értelmezésekre, különösen ott, ahol egy digitális enciklopédia audiovizuális elemeket is tartalmazott. Az egyik értelmezés így szólhatott: az, hogy olyan hangfelvételeken többszörözik a zeneműveket és zeneszövegeket, amelyek együtt szerepelnek a multimédia műben más műtípusokkal, esetleg audiovizuális művekkel is, nem változtat azon, hogy csupán hangfelvételekről, nem pedig audiovizuális felvételekről van szó – feltéve, hogy a tényleges felhasználásuk is ilyenként, s nem vizuális elemekkel együtt történik. A másik értelmezés pedig ez lehetett: annál fogva, hogy az érintett

fel a § korántsem világos rendelkezéseinek az Szjt. egyéb rendelkezéseivel való összefüggéseit, az irányadó nemzetközi szabályok figyelembe vételével együtt, s nem sikerült feloldania bizonyos érdemi ellentéteket. Az eljáró tanács arra a meggyőződésre jutott, hogy a jogértelmezés minden rendelkezésre álló eszközének a teljes felhasználásával az ebben a szakvéleményben kifejtett álláspontra lehet jutni.

zeneművek és esetleges szövegek előadásának a hangjait úgy többszörözik, hogy azok ugyanazon a hordozón együtt szerepelnek audiovizuális elemekkel, azok nem minősülnek többé csupán hangfelvételnek.

Az eljáró tanács véleménye szerint, bár a „hangfelvétel” fogalmának a Római Egyezmény 3. Cikke (b) pontjában foglalt meghatározása alapján esetleg mindkét értelmezés helyénvalónak tűnhetett volna, mégis inkább az előbbi látszhatott helyesnek. A WPPT 2. Cikkének (b) pontja szerinti meghatározás pedig meglehetősen egyértelműen az előbbi mellett szól, hisz e meghatározás szerint „a 'hangfelvétel' egy előadás hangjainak vagy más hangoknak, vagy hangok egyéb megjelenítésének a rögzítését jelenti, a filmalkotásban vagy egyéb audiovizuális műben foglalt rögzítési forma kivételével.” Így tehát, ha a hangok rögzítése és többszörözése úgy történik egy multimédia alkotásban, hogy nem kapcsolódik audiovizuális elemek egyidejű rögzítéséhez, többszörözéséhez és felhasználásához, hangfelvételen való rögzítésről és többszörözésről van szó.

Ez egyben azt is jelenti, hogy a WPPT-ben foglalt fogalom-meghatározás alapján, az Szjt. 19. §-ának a módosított rendelkezése is kiterjed – kötelező közös jogkezelés formájában – a zeneművek és zeneszövegek hangfelvételeken való többszörözésére olyankor, amikor az – valamely digitális enciklopédia típusú gyűjteményes multimédia műben – audiovizuális elemekhez nem kapcsolódó módon történik.

Az Szjt. 19. §-ának a módosítás előtti rendelkezése a hangfelvételeken kívüli kategóriák között – a videofelvételeken és a multimédia műveken kívül – még az *elektronikus adatbázisokat* említi. Az eljáró tanács véleménye szerint, az ilyen adatbázisokban való rögzítésre, többszörözésre és terjesztésre gyakorlatilag ugyanaz áll, mint amire a digitális enciklopédia típusú gyűjteményes multimédia művekre (már csak azért is, mert mindkét esetben elektronikus-digitális – és interaktív, nem-lineáris használatra alkalmas – alkotásokról van szó). Tehát, annyiban amennyiben a rendelkezés az elektronikus adatbázisok tekintetében kiterjedt a zeneművek és zeneszövegek előadásai hangjainak audiovizuális elemekkel együtt történő rögzítésére, többszörözésére és terjesztésére is, ellentétben állt a Berni Egyezmény 13. Cikkének (1) bekezdésével. Viszont ha a hangok rögzítése, többszörözése és terjesztése audiovizuális elemek nélkül történt, s ezért a Római Egyezmény és a WPPT fogalom-meghatározásai szerint hangfelvételtől volt szó, a rendelkezés ebben a tekintetben sem állt ellentétben az Egyezménnyel. Továbbá, elmondható, hogy az utóbbi esetekre az Szjt. 19. §-ának a módosított rendelkezése is alkalmazható, hisz hangfelvételtől van szó.

Rá kíván mutatni az eljáró tanács arra, hogy *azokban a vonatkozásokban, amelyekben az Szjt. 19. §-ának a módosítás előtti szövege ellentétben állt a Berni Egyezménnyel, ugyanúgy ellentétben állt a TRIPS Megállapodással és a WCT-vel* is, hisz ez utóbbi szerződések részesei – így Magyarország is – kötelesek eleget tenni a Berni Egyezmény 1.-21. Cikkében foglaltaknak (a TRIPS Megállapodás esetében a személyhez fűződő jogokra vonatkozó rendelkezések kivételével), így a 13. Cikk (1) bekezdésében foglalt rendelkezésnek is.⁷

Az eljáró tanács ennek az elemzésnek az alapján adta a fentiekben a következő választ a megkereső második kérdésére: „A megkereső azt is helyesen látja, hogy az Szjt. 19. §-a, a fent említett módosítást megelőzően nem felelt meg a Berni Egyezménynek, s ezért a TRIPS Megállapodásnak és a WIPO Szerzői Jogi Szerződésének (a WCT-nek) sem; ütközött ezekkel a nemzetközi szerződésekkel, amelyeknek a Magyar Köztársaság részese. A korábban

⁷ Ld. a TRIPS Megállapodás 9. Cikkének (1) bekezdését és a WCT 1. Cikkének (4) bekezdését.

hatályos rendelkezés olyan felhasználási körre is kiterjesztette a Berni Egyezmény 13. Cikkének (1) bekezdésében említett feltételek alkalmazását – a zeneművek és zeneszövegek szerzőinek a többszörözési jogát illetően – amelyre az Egyezménynek ez a rendelkezése nem vonatkozik.”

A fenti elemzés fényében, a Berni Egyezménnyel, a TRIPS Megállapodással és a WCT-vel fennálló ellentét nyilvánvaló volt annyiban, amennyiben a 19. §-nak a módosítás előtti szövege kiterjedt a videofelvételekre is.

Fennállt továbbá az ellentét a zeneművek és zeneszövegek multimédia művekben és elektronikus adatbázisokban való olyan rögzítése, többszörözése és terjesztése esetén is, amikor az vizuális elemekkel együtt történt.

Utal azonban az eljáró tanács arra a megállapítására, hogy az általa helyesnek tartott értelmezés szerint, az Szjt. 19. §-ának a módosítás előtti rendelkezése sem terjedt ki arra az esetre, amikor a (hagyományos) filmalkotásokat a filmzenével együtt digitális hordozón, pl. DVD-n, többszörözték és terjesztettek. Abban az esetben ugyanis, amikor az ilyen alkotások eredeti, lineárisan felhasználható jellegén nem változtattak, azok az ilyen módon való többszörözés és terjesztés folytán nem váltak nem-lineárisan használható multimédia alkotásokká. Az ilyen alkotások nem-lineáris használatúvá való *átdolgozásával* azok multimédia művekké, illetve azok részeivé válhattak, ez azonban az érintett szerzők átdolgozási jogát érintette, amire – 19. § második mondata szerint – nem terjedt ki a kötelező közös jogkezelés.

Azokban az esetekben, ahol zeneműveket és zeneszövegeket a nélkül többszörözték és terjesztettek hangfelvételen *gyűjteményes* multimédia művek, illetve elektronikus adatbázisok részeként, hogy azokhoz audiovizuális elemek kapcsolódtak volna, az érintett felvételek továbbra is hangfelvételeknek minősültek. Ebben a tekintetben tehát nem volt ellentét az Szjt. 19. §-a és a Berni Egyezmény 13. Cikkének (1) bekezdése között. Sőt az ilyen esetek, miután hangfelvételekről van szó, a módosítás után is az Szjt. 19. §-a alá tartoznak.

dr. Sarkady Ildikó
a tanács elnöke

id. dr. Ficsor Mihály
a tanács előadó tagja

dr. Kiss Zoltán
a tanács szavazó tagja